

och slutet produktions- och konsumtionsområde". Man har sedan dess talat mera förbehållsamt om saken; f. rikskansler Bülow i sin utrikespolitiska apologi 1913 (inledning till jubileumsarbetet "Deutschland unter Kaiser Wilhelm II") yttrar sig helt försiktigt om Turkiet som "i långa år ett nyttigt och viktigt led i kedjan af våra politiska förbindelser", därför att "vi i Turkiets fortbestånd hade ett betydande ekonomiskt, militäriskt och äfven politiskt intresse"; och i *Deutschland und der Weltkrieg* afvisar HINTZE ganska fränt den Johnstonska bilden som ett "fantastiskt projekt". Man förstår hänsynen till de ömtåliga förbindelserna själfva: tyskarna vilja reservera sig mot en tanke, som lätt väcker föreställningen om eröfringsplaner liknande dem med hvilka andra imperier vuxit (se härom nedan s. 167). Man har t. o. m., allt sedan Rohrbach 1903, dragit sig för att rekommendera Anatolien som ett utvandringsland för tyskt befolkningsöfverskott, änskönt det enligt general Imhoff Pascha (föredrag ²⁵/₁₀ 1913) kunde rymma 60—70 millioner — enligt andra ännu mycket flera — lika väl som nuvarande 15. Sålunda har programmet Berlin—Bagdad före världskriget stått liksom i skuggan.¹ Icke desto mindre vågar jag säga,

¹ Detta fick också ett halffofficiöst uttryck i broschyren »Welt-politik und kein Krieg» 1912, som rekommenderade återhållsamhet i Levanten mot vederlag i Centralafrika, alltså ett kolonialvälde utan